

Boplatslämningar vid Västra Köpinge – den medeltida byn i norra Trelleborg

Rapport 2018:95
Arkeologisk utredning

Skåne län, Skåne, Trelleborgs kommun,
Trelleborgs socken, fastighet Östervång 1:78,
1:83 och 1:114, fornlämning Trelleborg 50

Nathalie Hyll

Den uppdragsarkeologiska processen

Arkeologiska undersökningar görs i tre etapper: utredning, förundersökningar och undersökning. Processen syftar i första hand till att bevara fornlämningarna, vilket är grundtanken i kulturmiljölagen (KML). Arkeologisk utredning görs i två steg: steg 1 (AU1) innebär att tillgänglig kunskap i form av inventeringar och äldre undersökningar sammanställs och att en inventering görs i fält, i syfte att lokalisera fornlämningar. Steg 2 utgör den särskilda utredningen (AU2) där sökschaktsgrävning utförs. Om det då konstateras förekomst av dolda fornlämningar så är en arkeologisk förundersökning (FU) nästa steg i processen.

Om fornlämningen efter förundersökning bedöms vara välbevarad och ha vetenskaplig potential görs en arkeologisk undersökning. De första etapperna, arkeologisk utredning (AU) och förundersökning (FU) utgör ett beslutsunderlag till Länsstyrelsen inför prövning av tillstånd till ingrepp i fornlämning i form av en arkeologisk undersökning.

Mer information om den uppdragsarkeologiska processen finns på Riksantikvarieämbetets hemsida:
(<http://www.raa.se/kulturarvet/arkeologi-fornlamningar-och-fynd/den-uppdragsarkeologiska-processen/>).

Uppdragsarkeologin regleras av 2 kap. 10–14 §§ i Kulturmiljölagen (KML) och av föreskrifter.

Boplatslämningar vid Västra Köpinge – den medeltida byn i norra Trelleborg

Rapport 2018:95
Arkeologisk utredning

Skåne län, Skåne, Trelleborgs kommun,
Trelleborgs socken, fastighet Östervång 1:78,
1:83 och 1:114, fornlämning Trelleborg 50

Dnr 5.1.1-00232-2018

Nathalie Hyll

Arkeologerna

Statens historiska museer

Arkeologerna

Statens historiska museer

Våra kontor

Linköping

Lund

Mölndal

Stockholm

Uppsala

Kontakt

010-480 80 00

info@arkeologerna.com

fornamn.efternamn@arkeologerna.com

www.arkeologerna.com

Arkeologerna

Statens historiska museer

Rapport 2018:95

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.

Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Bildredigering och layout: Åsa Östlund

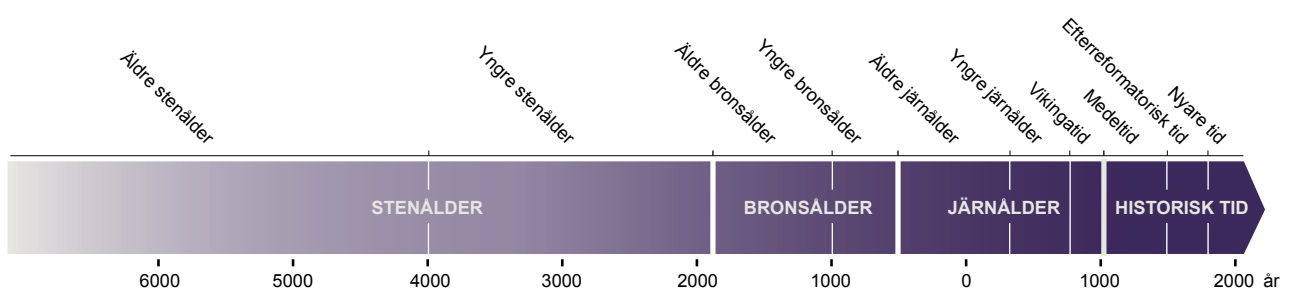
Omslag framsida: Utredningsschakt med vattentornet i bakgrunden. Foto mot norr: Nathalie Hyll.

Omslag baksida: Härd A226. Foto: Nathalie Hyll.

Tryck/utskrift: Ätta.45 Tryckeri AB, 2018

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning och bakgrund	5
Naturgeografiska förutsättningar	7
Fornlämningsbild	7
Tidigare undersökningar	8
Syfte och målsättning	10
Metod och genomförande	10
Begränsningar	10
Resultat	13
Utvärdering och arkeologisk potential	14
Måluppfyllelse	14
Förslag till åtgärd	15
Referenser	15
Muntliga uppgifter	16
Administrativa uppgifter	16
Bilagor	17
Bilaga 1. Schakttabell	17
Bilaga 2. Anläggningstabell	18
Bilaga 3. Fyndtabell	18
Figurförteckning	19

Figur 1. Läget för undersökningen markerat på utsnitt ur GSD-Terrängkartan (skala 1:50 000), och Sverigekartan.

Sammanfattning

Trelleborgs kommun planerar bygga ut bostadsområdet Knäckeå i nordöstra utkanten av Trelleborgs stad. Då området ligger i en fornlämningsrik trakt fanns det anledning att utreda om det kunde finnas dolda fornlämningar under mark, även inom det tänkta exploateringsområdet. Fältarbetet genomfördes som sökschaktning, inklusive metalldetektering av matjorden, samt på ytan av påträffade anläggningar och lager.

Totalt togs sökschakt upp motsvarande 3,2 % av utredningsområdet (941 m²). Bevarade lämningar i form av gropar, hårdar, stolphål och lager framkom i den norra/nordöstra delen av utredningsområdet. En preliminär bedömning utifrån anläggningarnas karaktär, sammansättning, stratigrafiska iakttagelser samt fynd av keramik antyder att det rör sig om boplatslämningar från yngre bronsålder–äldre järnåldern och eventuellt yngre järnålder–högmåld. En rimlig bedömning är att lämningarna hör samman med det närbelägna fornlämningskomplexet Trelleborg 20:1–2 som utgör lämningen för den medeltida byn Västra Köpinge. Där har tidigare undersökningar påvisat lämningar från både medeltid, vendel- och vikingatid samt bronsålder–äldre järnålder.

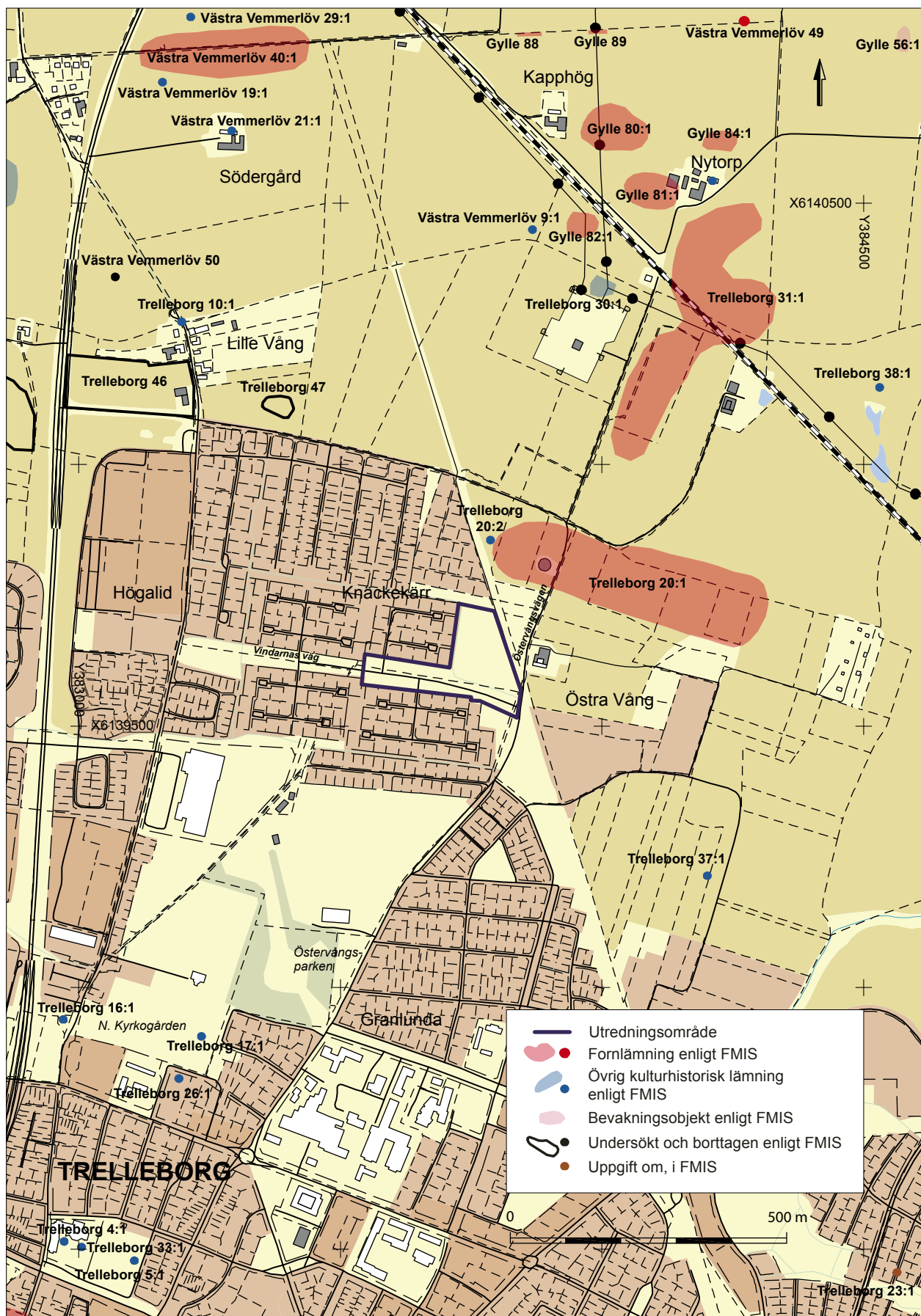
Området inom vilket fornlämningarna nu påträffats uppgår till cirka 14 000 kvadratmeter vilket utgör 48 % av det totala exploateringsområdet. Om Trelleborgs kommun fortsätter sin planläggning för fastigheten föreslås detta område gå vidare till förundersökning för att närmare klargöra lämningarnas karaktär, datering och komplexitet. Om lämningarna visar sig välbevarade bedöms dess vetenskapliga potential som stor.

Inledning och bakgrund

Trelleborgs kommun utreder möjligheterna att planlägga för bostäder inom ett cirka 29 000 kvadratmeter stort område. Närområdet är rikt på fornlämningar från yngre stenåldern och framåt, närmast (70 meter nordost om) ligger Trelleborg 20:1 som är registrerad som bytomt/-gårdstomt.

Med detta som bakgrund bedömde Länsstyrelsen i Skåne att en arkeologisk utredning var motiverad. I förfrågningsunderlaget erbjöds Arkeologerna, Statens historiska museer, att ta fram en undersökningsplan och en kostnadsberäkning för en arkeologisk utredning steg 2.

Den förberedande handläggningen utfördes av Annika Knarrström. Fältarbetet utfördes av Nathalie Hyll som även svarar för rapporteringen.

Figur 2. Utredningsområdet (lila markering) och närbelägna fornlämningar (enligt FMIS) på utdrag ur GSD-Fastighetskartan. Skala 1:10 000.

Under arbetet med rapporteringen av undersökningen har Riksantikvarieämbetets nationella fornminnesinformationssystem, FMIS, registrerat lämningarna som en boplat med identiteten Trelleborg 50.

Naturgeografiska förutsättningar

Utredningsområdet ligger i direkt anslutning till befintlig villa-bebyggelse samt vägar, i nordöstra utkanten av Trelleborgs tätort (fig. 2). Markslaget utgörs av äng- och gräsbevuxen mark med inslag av planteringar av buskar och träd. I södra delen ingår en asfalterad väg, med alléträd på ömse sidor. I söder och väster löper en grusad gång- och cykelväg. I områdets östra utkant ligger en gammal banvall i sydost–nordvästlig riktning. Öster om platsen breder åkrar ut sig, över Söderslätts flacka landskap. Ett vattentorn reser sig på en relativt hög punkt, 24 m ö.h., strax nordost om utredningsområdet. Själva undersökningsområdet varierar mellan 20 och 24 m ö.h., med en svag sluttning ned mot sydväst. Höjdläget är markerat på Skånska rekonosceringskartan från början av 1800-talet (år 1812–1820).

Jordarten inom undersökningsområdet består av moränlera. Arrhenius fosfatkarta från år 1934 indikerar något förhöjda halter inom undersökningsområdets nordöstra del.

Fornlämningars bild

Utredningsområdet ligger i det smala glappet mellan två Riksintressen för kulturmiljövård; Fuglie – mellan Grevie m.m. (M:K136) i väster respektive Gylle–Dalköpinge (M:K139) i öster. Länsstyrelsens särskilt utpekade värdefulla kulturmiljöer sammanfaller i stort med dessa, men omfattar även Trelleborg söder om utredningsområdet. Trakten är mycket rik på fornlämningar, med dateringar och av typer som spänner över samtliga förhistoriska och historiska perioder. Området kännetecknas av kontinuitet och har av allt att döma varit av central betydelse under många epoker (se fig. 2).

Fornlämningarna har en ganska jämn spridning över slätten, men söder och väster om utredningsområdet är frekvensen något glesare. Detta förklaras av att staden Trelleborg har brett ut sig utan antikvarisk/arkeologisk kontroll och innan inventeringar genomförts.

Inom utredningsområdet förekom inga registrerade fornlämningar. Närmast, cirka 70 meter nordost om, ligger Trelleborg 20:1, som är en bytomt/gårdstomt registrerad som fornlämning. Inprägningen har utgått ifrån marknamn på äldre kartor och antas motsvara läget för den medeltida byn Västra Köpinge. Inom fornlämningen har även förhistoriska lämningar lokaliserats. Västra Köpinge är en något gäckande by, som förefaller ha försvunnit redan på 1400-talet. Än intressantare är det att byn är en av fyra varandra näraliggande, som innehåller namnefterleden *-köpinge*. Längre österut förekommer i tur och ordning Mellanköpinge, Kyrkököpinge och Dalköpinge. Att det här kan ha legat en köpinge, en handelsplats, förefaller evident, men dateringar och representation liksom frågan om mer exakt var är inte helt tillfredsställande utrett.

Ytterligare 500 meter åt nordost ligger en omfattande stenåldersboplat, Trelleborg 31:1, en osäker inprickning utifrån lösfynd som markägaren gjort. Cirka en kilometer åt sydost ligger Kyrkoköpinge historiska bytomt/gårdstomt (bevakningsobjekt; Kyrkoköpinge 5:1). Här är också gravhögar inprickade (uppgift om; Kyrkoköpinge 3:1 respektive 4:1), där föremålsfynd indikerar en datering till bronsåldern. På närmare håll, drygt 400 meter åt sydost, förekommer en fyndplats för flinta, träkol, keramik och djurben (övrig kulturhistorisk lämning; Trelleborg 37:1). Cirka 800 meter åt sydväst, nära sjukhuset inne i Trelleborg, finns en registrering av en fyndplats för flintyxor respektive ett människoskelett (övrig kulturhistorisk lämning; Trelleborg 26:1).

Frekvensen fornlämningar är gles in mot tätorten, men väster om utredningsområdet, i Trelleborgs norra utkant har undersökningar påvisat boplatser; Trelleborg 40, 42, 46 och 47, mer om dessa nedan. Därtill har en flatmarksgrav från senneolitikum undersökts, Trelleborg 43.

Tidigare undersökningar

Utredningsområdet har tidigare ingått i arkeologiska utredningar. Våren år 1994 genomfördes en arkeologisk utredning steg 1 av ett par omfattande områden i norra och östra utkanten av Trelleborgs tätort (Löfgren 1994). Syftet med utredningen var att lokalisera de ytor där fornlämningar kunde förväntas och som kunde bli aktuella för utredning steg 2/förundersökning innan exploatering. I arbetet ingick byråinventering, där Riksantikvarieämbetets fornminnesregister, Trelleborgs kommuns översiktsplan och bostadsförsörjningsprogram, arkeologiska rapporter i anslutning till utredningsytorna samt diverse kartor. Dessutom upprättades ett översiktligt historiskt kartöverlägg. Fältinventeringen fokuserade på att kontrollera redan registrerade fornlämningar, lägen med förhöjda fosfater samt topografiskt gynnsamma lägen. Närmast det här aktuella utredningsområdet avgränsades områden under beteckningen 6, 7, 8 och 9, som ansågs aktuella för vidare undersökningar. Det nu aktuella läget ingick inte i de utpekade områdena.

Under hösten 1995 genomfördes en arkeologisk utredning steg 2 inom vissa av de nämnda områden, bland annat områdena 6, 7 och 9 (Jacobsson 1996). Område 6 inbegrep fornlämningen Trelleborg 20, det vill säga bytomten/gårdstomten för Västra Köpinge, men även markerna närmast kring denna. Utifrån uppgifter i rapporten i jämförelse med inprickningen i dagens FMIS, förstår man att resultaten har inneburit att fornlämningens avgränsning utvidgats. Utredningen påvisade lämningar från medeltid (i områdets västra del) respektive bronsåldern–äldre järnåldern (i nordöstra delen) och vendeltid- och vikingatid (i östra delen). Det förekom bland annat tydliga spår efter långhus och grophus samt en brunn, främst öster om Östervångsvägen. Inom område 7 påträffades inga under mark dolda lämningar och inom område 9 endast några förhistoriska lertäcker.

De två utredningarna har nyligen följts av ytterligare omfattande projekt, av samma art. Planeringen av en ny ringväg kring Trelleborg samt ett område för truck- och logistikcentrum föranledde en arkeologisk utredning steg 1 (Andersson & Anglert 2017). Det 472

ha stora området följer ett stråk från strax norr om tätorten och ned mot östra utkanten av densamma, ett stråk som löper strax utanför 90-talets utredningar. Åter har det rört sig om en byråinventering i kombination med fältinventering. Rapporten innehåller också en analys av historiska källor, inte minst en reflektion över områdets fyra köpinge-platsnamn. Sammanlagt 20 så kallade utredningsområden (för vidare arkeologisk utredning steg 2 eller förundersökning) definierades. Endast ett av dess områden (nedåt Väster Jär) har hittills undersökts vidare, men påvisade endast ett fåtal arkeologiska objekt (Andersson 2017).

I Trelleborgs norra delar, området Västervång, har mer djupgående undersökningar ägt rum. Trelleborg 40 motsvarar en del av en boplat, där dussinet huslämningar påträffats, från perioden vendel-vikingatid (Aspeborg 2008; Björk m.fl. 2009). Inom detta läge undersöktes även en flatmarksgrav från senneolitikum, Trelleborg 43.

Trelleborg 42 utgörs av en förhistorisk boplat, där sammanlagt 26 stolpbyggda hus påträffats samt vad som tolkats som en grav (Ericson 2006). Trelleborg 46 omfattade boplatslämningar av mer allmänt slag (Ericson 2013). På den mindre boplaten Trelleborg 47 uppdagades ytterligare boplatslämningar, i form av ett par långhus med datering till förromersk järnålder (Frejd 2016). Slutligen ska nämnas en mindre undersökning blott 130 meter norr om det aktuella utredningsområdet. Denna påvisade endast en härd, som bedömdes som av "äldre datum" (Kriig 1994; Trelleborg 20:2), men fyndet fick senare sammanhang i och med den arkeologiska utredning som bedrevs inom Trelleborg 20:1, där flera förhistoriska anläggningar konstaterades (Jacobsson 1996).

Lämningar ligger strödda över landskapet och bildar en komplex väv av förhistoriskt ianspråktagande, vardagsliv och manifestationer, men också den täta bybildningen under historisk tid. Tack vare exploateringar har flera arkeologiska undersökningar bidragit till att kunskapsläget är gott, men forskningen har också uppenbarat att nya aspekter av Söderslätt ständigt läggs till. I Andersson & Anglert 2017 finns en bra översikt över forskning med anknytning till området. Folklivsforskaren Olof Christofferson initierade Söderslättforskningen redan år 1918, med ett sammandrag kring Skytts härads förhistoria och historia (Christoffersson 1918). Per Edvin Sköld sammanställde år 1968 en publikation som tar upp förhistorisk tid på Söderslätt, i ett brett perspektiv, men i sak som en populärvetenskaplig presentation (Sköld 1968). Sten Skansjö's avhandling från 1983 fokuserar på perioden 1000–1600, inom Skytts härad. Inte minst gläntar han på problematiken kring de fyra köpingeorterna, ett tema som återkommer i en artikel av Bengt Söderberg från år 2000 (Skansjö 1983; Söderberg 2000). Bengt Jacobsson har ställt samman data kring undersökningar, landskap och fornlämningar/fynd, med fokus på järnåldern, i en artikel från 2003 (Jacobsson 2003). Anne Carlie har lyft fram resultaten av undersökningarna i norra Trelleborg, i en artikel från 2008 (Carlie 2008). Under 2000-talet har på förekomsten anledning neolitikum och Söderslätt's megaliter kommit i fokus (exempelvis Andersson m.fl. 2013).

Uppräkningen här är långt ifrån komplett, men tjänar främst som illustration till att forskningen hållit gott fokus på denna del av regionen.

Syfte och målsättning

Skälen till utredningen är att kommunen utreder möjligheterna till utbyggnadsplaner för 55+bostäder i östra utkanten av bostadsområdet Knäckeå. Syftet med den arkeologiska utredningen var därför att ta reda på om det finns fornlämningar inom det aktuella området. Eventuell fornlämning skulle om möjligt även avgränsas. Resultatet skulle utgöra planerings- och beslutsunderlag för länsstyrelsens vidare handläggning men också för exploatörens fortsatta planering.

Utredningsområdet ligger i en fornlämningstät trakt, i anslutning till flera registrerade och delundersökta forn- och kulturlämningar. Bevaringsförhållandena för fornlämning inom undersökningsområdet kunde därmed antas vara goda.

Metod och genomförande

Arbetet utfördes av en arkeolog följt av en bandburen grävmaskin (ca 16 ton stor) försedd med 1,6 meter bred slänskopa. I samband med avbaningen metalldetekterades matjorden för sökschakten liksom ytan på påträffade anläggningar och lager. I direkt anslutning till sökschaktningen mättes upptagna schakt och påträffade arkeologiska och topografiska objekt in med D-GPS. Anläggningarna beskrevs utifrån sin karaktär och storlek i ytan och schakten fick en beskrivning angående djup, innehåll och markens/jordmånens material.

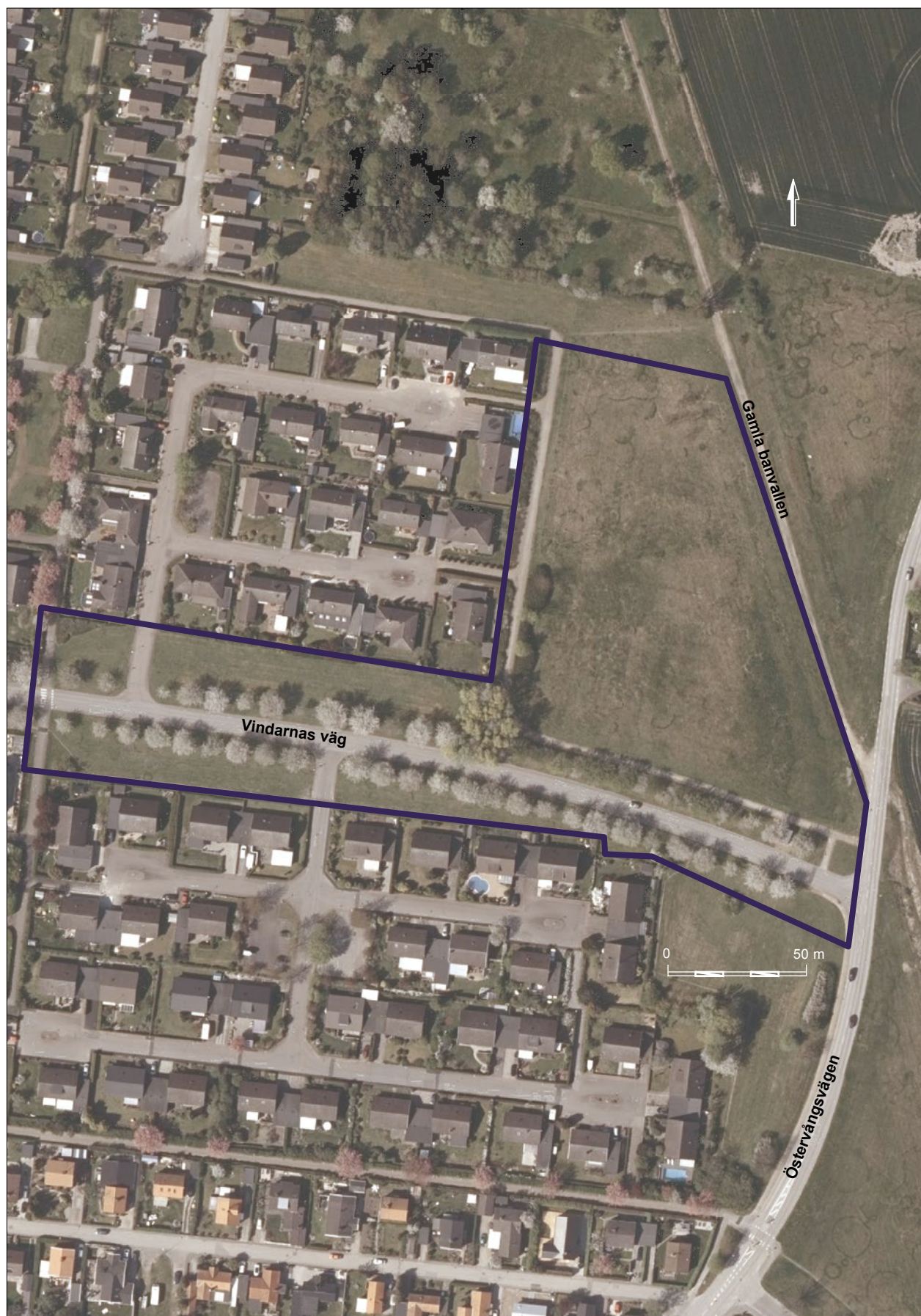
Inom den större sammanhängande ytan i norr drogs sökschakten i nord-sydlig riktning för att maximera möjligheten att identifiera långhus från brons- och järnåldern, vilka oftast ligger placerade i öst-västlig riktning. Vid de smalare områdena, på båda sidor om Vindarnas väg, förlades sökschakten av praktiska skäl i vägens längdriktning, det vill säga i öst-västlig riktning.

Fotodokumentation utfördes med digitalkamera som tillsammans med övriga data, digital som analog, registrerades och lagrades i fältdokumentationsprogramet Intrasis 3.1.

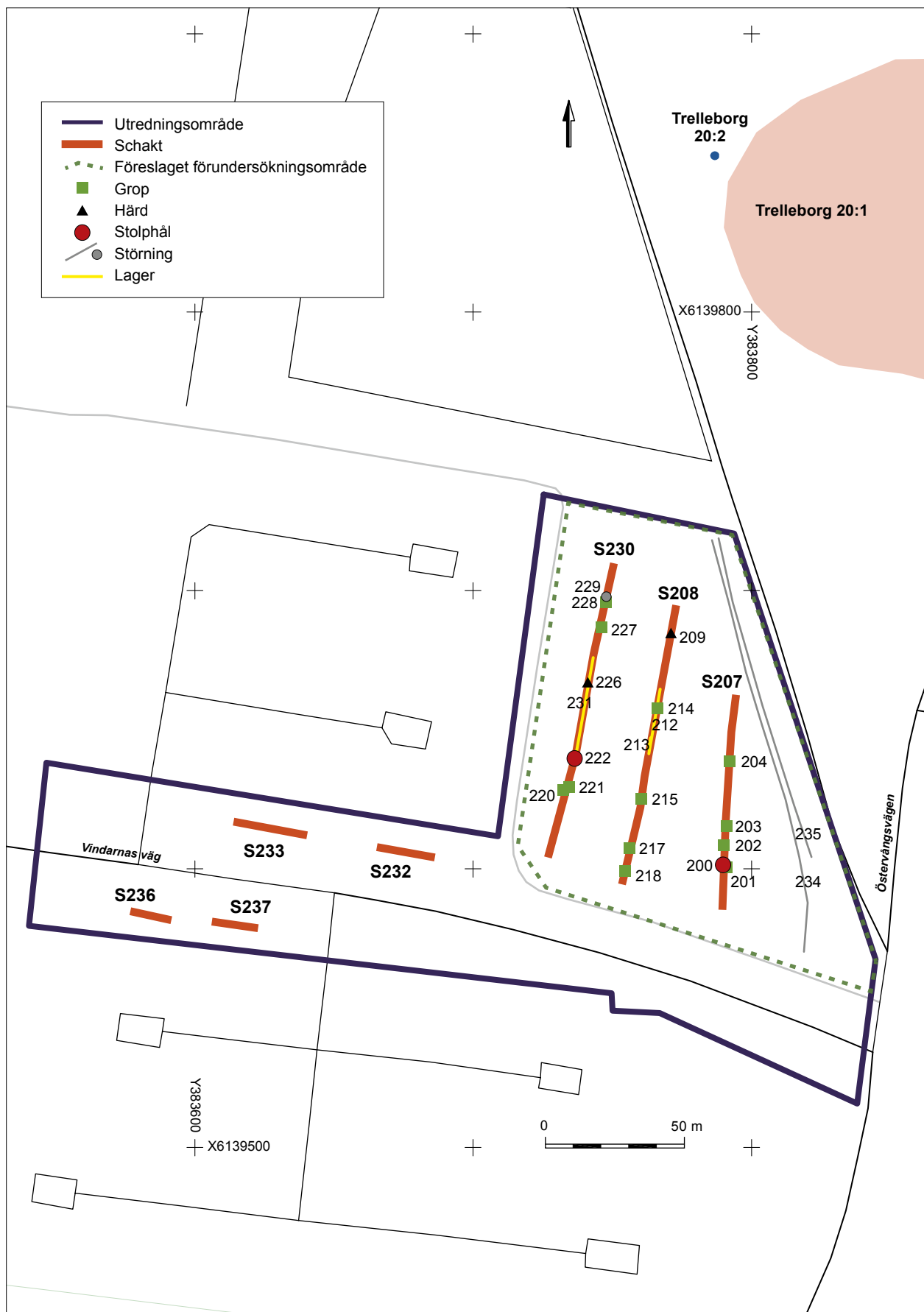
Begränsningar

Inom utredningsområdet ingår både befintligt vägnät och gång- och cykelvägar. Totalt sett uppgår denna yta till uppskattningsvis 5 000 kvadratmeter. I områdets östra utkant ligger också banvallen till den äldre järnvägslinjen mellan Trelleborg och Malmö (år 1886–1956). I anslutning till denna visade sig flera kablar ligga nedgrävda varför ett område om cirka 2 000 kvadratmeter inte bedömdes nödvändig att närma sig med sökschakt i detta skede. I utredningsområdets syd-östra hörn finns även ett upplagsområde för grus och jord där utredningsschakt inte heller placerades. Slutligen så minimerades även sökschaktningen i de södra delarna av utredningsområdet (de avlånga ytorna på båda sidor om Vindarnas väg som leder in till villaområdena) med hänsyn till framför allt trädalléns växtlighet, både med avseende på rotsystem och trädskronor (fig. 3).

På grund av ett mycket stort inslag av modernt skräp, bland annat kopplat till den tidigare järnvägen (koks, järnbultar, spikar m.m.) samt den ibland torra och cementhårda matjorden så blev metall-detekteringens utförande begränsad (se vidare nedan).

Figur 3. Ortofoto över området som visar utredningsområdets inslag av vägar och planteringar (källa: Lantmäteriet 2016). Skala 1:2 000.

Figur 4. Resultatplan. Schakt- och anläggningar samt föreslaget förundersökningsområde markerat. Skala 1:2 000.

Resultat

Inom utredningsområdet drogs sju sökschakt med en sammanlagd längd på 588 löpmeter (bilaga 1). Totalt registrerades 19 arkeologiska objekt preliminärt bedömda som förhistoriska under mark bevarade lämningar. Det kan emellertid inte uteslutas ett medeltida inslag. Lämningarna utgörs av gropar (12 st.), lager (3 st.), härdar (2 st.) och stolphål (2 st.) och den preliminära tolkningen är det rör sig om boplatslämningar och äldre matjordshorisonter (bilaga 2). Samtliga lämningar koncentrerar sig till den större sammanhängande ytan i nordöstra delen av undersökningsområdet. I de upptagna schakten i parkmarken vid Vindarnas väg framkom inga lämningar (fig. 4).

Centralt på området med anläggningar fanns ett lager som tolkades som resterna efter en äldre matjordshorisont (A212 och A231) som troligen bevarats i en utjämnad svacka. I lagret kunde ett par stratigrafiska sekvenser noteras. Längst i väster, i schakt S230, framkom en anläggning (hård A226) i lagret. I ett "titt-hål" där lagret genomschaktades konstaterades en anläggning i form av en nedgrävning (grop, A214) även under lagret. Centralt på området, i schakt S208, överlagrades den äldre matjordshorisonten av ett lager med stenpackning (A213). Då dess utbredning fortsätter utanför schaktkanten (åt väster) så är det osäkert om det egentligen utgör en stenläggning eller en fyllning.

Vidare noterades att åtminstone ett par av groparna är av sådan dimension att de kan utgöra grophus. Ytterligare några av de kategoriserade groparna antyds, av inslag i fyllningen av värmepåverkad sten, kunna utgöra kokgropar.

I en hård, A209, påträffades (och tillvaratogs) en ansamling ytligt liggande keramikskärvor (fig. 5). Keramiken var välbränd och hade en rabbad yta vilket antyder en datering till yngre bronsålder. I den äldre

Figur 5. Keramikskärvor i ytan på A209. Foto: Nathalie Hyll.

matjordshorisonten fanns även djurben. Ett stort överarmsben togs tillvara (F2). Osteolog Ola Magnell, Arkeologerna, konsulterades och bedömde att det sannolikt härrör från ett nötkreatur. Storleken talar för att det är från brons- eller stenålder (Magnell, muntlig uppgift). Övrigt noterat fyndmaterial utgörs av kritpipsskaft (i matjorden). I samband med metalldetekteringen framkom endast recenta metaller.

Sammantaget togs cirka 941 kvadratmeter yta upp i sökschakten (588 löpmeter×1,6 meter skopbredd). Det motsvarar att 3,2 % av de aktuella utredningsytan har undersökts.

Utvärdering och arkeologisk potential

I det undersökta området framkom det fornlämningar inom ett område på cirka 14 000 kvadratmeter, 48 % av exploateringsområdet. En preliminär datering utifrån anläggningarnas karaktär, sammansättning, stratigrafiska iakttagelser samt fynd av keramik och ben antyder att de härrör från yngre bronsålder/äldre järnålder och eventuellt yngre järnålder/högmedeltid. Lämningarna ligger endast 70 meter söder om fornlämning Trelleborg 20:1–2 som utgör den registrerade lämningen för den medeltida byn Västra Köpinge. Tidigare undersökningar har här påvisat lämningar från både medeltid, vendel- och vikingatid samt bronsålder–äldre järnålder. Sannolikheten att de nu påträffade lämningarna hör samman med denna bedöms som rimlig.

I samband med genomgången av tidigare utförda undersökningar framgår det att forskningen hållit gott fokus på denna del av regionen och att det finns flera sammanställningar, hypoteser och överblickar att spegla eventuella resultat från det här aktuella området.

Fältarbetet utfördes i början av juni månad 2018 i högsommarvärme, som dessutom varit extremt ihållande. Detta medförde att det var oerhört torrt och hårt i den lerbaserade jorden. Det försvårade både möjligheterna till att okulärt upptäcka färgningar i den ljusa alven, samt möjligheten till att spad- och handgräva där metalldetektorn gav utslag. Sammantaget finns risken att endast större nedgrävningar med kraftigare humöst färgade fyllningar har upptäckts och mindre anläggningar med svagare humös fyllning inte gått att upptäcka. Den okulära bedömningen av fornlämningsförekomst under matjord- och plogskikt kan därför vid fuktigare förhållande visa sig vara mer komplex.

På grund av det stora inslaget av modernt skräp i matjorden, delvis kopplat till den tidigare järnvägen, i kombination med den stundtals cementhårda matjorden blev metalldetekteringen genomförande begränsad på så sätt att utslag för järnföremål endast eftersöktes selektivt.

Måluppfyllelse

Följande mål uppfylldes:

- Fornlämningssituationen inom exploateringsområdet har klargjorts.
- Områdets fornlämningsstatus har kunnat avgöras.
- Lämningarnas utbredning, karaktär, datering och bevarandeförhållande har delvis kunnat bedömas.
- Undersökningen följde den upprättade undersökningsplanen.
- Arbetet utfördes inom givna tids- och kostnadsramar.

Förslag till åtgärd

Sammantaget har utredningen visat att det inom aktuellt område finns under mark bevarade lämningar i den norra/nordöstra delen av utredningsområdet. Den preliminära bedömningen är att lämningarna hör samman med fornlämning Trelleborg 20:1–2 som utgör den registrerade lämningen för den medeltida byn Västra Köpinge. Där har tidigare undersökningar påvisat lämningar från både medeltid, vendel- och vikingatid samt bronsålder–äldre järnålder. Om lämningarna visar sig välbevarade bedöms dess vetenskapliga potential som stor.

Inom det nu utredda undersökningsområdet förslås det sammanhängande området i nordost, cirka 1,4 ha stort, gå vidare till förundersökning för att klargöra lämningarnas karaktär, datering och komplexitet, under förutsättning att de inte kan undantas från exploatering (se fig. 4). Området är mycket intressant ur såväl förhistoriskt som medeltida perspektiv.

Referenser

- Andersson, M. 2017. Terminalen 1. Arkeologisk utredning steg 2. Arkeologerna. Statens historiska museer. Rapport 2017:155. Stockholm.
- Andersson, M. & Wallebom, B. 2013. Döserygg and the Skegrie dolmens. New light on the megalithic graves in south-west Scania, southern Sweden. In: J.A. Bakker, S. Bloo & M.K. Dütting (red.). From funeral monuments to household pottery. Current advances in Funnel Beaker Culture (TRB/TBK) research. Proceedings of the Borger meetings 2009, the Netherlands. BAR International Series 2474. Oxford.
- Andersson, M. & Anglert, M. 2017. Ny ringväg samt område för truck- och logistikcentrum i Trelleborg. Arkeologisk utredning steg 1. Arkeologerna. Statens historiska museer. Rapport 2017:98. Stockholm.
- Aspeborg, Håkan. 2008. Förhistoriska strandbosättningar vid Dalabadet. Järnålder i Dalköpinge. UV Syd Rapport 2008:5.
- Björk, T., Lenntorp, K.-M. & Skoglund, P. 2009. De stora gårdarna på Västervång – arkeologisk undersökning 2008–2009. Regionmuseet Kristianstad, Landsantikvarien i Skåne, Rapport 2009:58. Kristianstad.
- Carlie, A. 2008. Magnate estates along the road: viking age settlements, communication and contacts in south-west Scania, Sweden. Nordic world: prehistory to medieval times.
- Christoffersson, O. 1918. Skyttshärad. Kulturhistorisk beskrivning. 3:de uppl. Trelleborg.
- Ericsson, T. 2006. Västervång. En boplat från äldre och yngre järnålder. Riksantikvarieämbetet. UV Syd, Dokumentation av fältarbetsfasen 2006:1. Stockholm.
- 2013. Västervång 2:25. Boplatslämningar från tidigneolitikum, förromersk järnålder och vendeltid. Arkeologisk förundersökning. Riksantikvarieämbetet. UV rapport 2013:128. Stockholm.
- Frejd, J. 2016. Östervång 2:6. Arkeologisk undersökning 2016, RAÄ Trelleborg 47, Trelleborgs stad, Trelleborgs kommun, Skåne län. Sydsvensk arkeologi. Rapport 2017:23.

- Jacobsson, B. 1996. Trelleborg, Västervång–Vipeängen. Område 1, 6, 7 och 9. Arkeologisk utredning steg 2. Riksantikvarieämbetet. UV Syd, rapport 1996:52. Stockholm.
- 2003. Trelleborg and the Southern Plain during the Iron Age: A Study of a Coastal Area in South-West Scania, Sweden. In: Larsson, L. & Hårdh, B. (red.) Centrality – Regionality. The Social Structure of Southern Sweden during the Iron Age. Uppåkrastudier 7. Stockholm.
- Kriig, S. 1993. Arkeologisk utredning. Skåne, Kyrkoköpinge sn, Österjär 1:173 m.fl. 1991. Riksantikvarieämbetet. Rapport i Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA). Stockholm.
- Löfgren, A. 1994. Skåne, Västervång–Vipeängen och Östra Industriområdet 1994. Arkeologisk utredning, steg 1. Riksantikvarieämbetet. Byrån för arkeologiska undersökningar. Rapport 1994:25. Stockholm.
- Skansjö, S. 1983. Söderslätt genom 600 år: Bebyggelse och odling under äldre historisk tid. Skånsk senmedeltid och renässans 11. Lund.
- Sköld, P.E. 1968. Södersläotts förhistoria. Lund.
- Söderberg, B. 2000. Vad är en köpingeort? I: Svanberg, F. & Söderberg, B. Porten till Skåne. Löddeköpinge under järnålder och medeltid. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska undersökningar Skrifter Nr 32. Stockholm.

Muntliga uppgifter

Ola Magnell, animalieosteolog, Arkeologerna, Statens historiska museer.

Administrativa uppgifter

SHMs dnr: 5.1.1-00232-2018.
Länsstyrelsens dnr: 431-5700-2018.
SHMs projektnr: 740613894.
Intrasisprojekt: A2018_045.
Undersökningstid: 11–13 juni 2018.
Projektgrupp: Nathalie Hyll.
Underkonsulter: Sydschakt ekonomiska förening.
Exploateringsyta: 29 000 kvadratmeter.
Undersökt yta: 941 kvadratmeter/588 löpmeter.
Läge: Fastighetskartan, blad 1C 8g Trelleborg.
Koordinatsystem: Sweref 99 TM.
Höjdsystem: Rikets, RH 2000.
Analog dokumentationshandling förvaras i Statens historiska museers arkiv (SHM), Stockholm.
Digitala dokumentationshandlingar lagras tillsammans med Intrasis-databasen: 24 foton.
Fynd: F1–F2 (LUHMnr: 32870) förvaras hos Arkeologerna, Statens historiska museer, Lund, i väntan på fyndfördelningsbeslut.

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

Id/ Schaktnr	Beskrivning	Anläggning	Djup (m)	Längd (m)	Jordkaraktär (botten)
207	Belägen på den större sammanhängande ytan, Ö-delen av undersökningsområdet. Orienterad i N–S riktning. Topografiskt belägen på plan, äldre jordbruksyta, nu i äng. Närmast äldre banvall. Metalldetekterad endast i N-del, mkt modernt skräp, framför allt kocks.	X	0,1–0,4	77,3	Lerig silt, vit siltig lera i N
208	Belägen på den större sammanhängande ytan, centrala delen av undersökningsområdet. Orientera i N–S riktning. Topografiskt belägen på plan, äldre jordbruksyta, nu i äng. Metalldetekterad, endast modernt skräp, mkt järn (bl.a. bultar, spik m.m.) samt kocks.	X	0,3–0,4	102,1	Siltig lera
230	Belägen på den större sammanhängande ytan, västra delen av undersökningsområdet. Orienterad i N–S riktning. Topografiskt belägen på plan, äldre jordbruksyta, nu i äng. Metalldetekterad, endast modernt skräp, mkt järn (bl.a. bultar, spik m.m.) samt kocks.	X	0,3–0,5	108,4	Lerig silt i N, silt i S
232	Belägen N om villaväg i undersökningsområdet V-del. Orienterad i Ö–V riktning. Topografiskt belägen i plan, svagt V-sluttande parkmark, gräsyta mellan trädallé, väg och villaområde. Metalldetekterad, endast modernt skräp, inkl. kocks.		0,35	21,2	Siltig lera m småsten
233	Belägen N om villaväg i undersökningsområdets V-del. Orienterad i Ö–V riktning. Topografiskt belägen i svagt V-sluttande parkmark, gräsyta mellan trädallé, väg och villaområde. Matjorden djupast i V. Metalldetekterad, endast modernt skräp, inkl. kocks.		0,35–0,5	26,9	Siltig lera m småsten
236	Belägen S om villaväg i undersökningsområdets V-del. Orienterad i Ö–V riktning. Topografiskt belägen i svagt V-sluttande parkmark, gräsyta mellan trädallé, väg och villaområde. Metalldetekterad, endast modernt skräp.		0,35	15,0	Siltig lera m småsten, även flinta och kalksten.
237	Belägen S om villaväg i undersökningsområdets V-del. Orienterad i Ö–V riktning. Topografiskt belägen i svagt V-sluttande parkmark, gräsyta mellan trädallé, väg och villaområde. Metalldetekterad, endast modernt skräp, inkl. kocks.		0,35	16,8	Siltig lera m småsten.

Bilaga 2. Anläggningstabell

Id/Anl.nr	Typ	Längd (m)	Bredd (m)	Fyllnings-material	Sot	Kol	Beskrivning	Schaktnr
200	Grop	2,3	0,9	Silt		X	Fortsätter åt v, glest med småsten i fyllningen.	207
201	Stolphål	0,4	0,35	Silt				207
202	Grop	1,4	0,9	Silt		X	Låg mkt ytligt (matjord borta!). Småsten i fyllningen.	207
203	Grop	3	0,8	Silt		X	Låg mkt ytligt (matjord borta) småsten i fyllningen.	207
204	Grop	1,5	0,6	Silt			Fortsätter åt Ö.	207
209	Härd	0,95	0,95	Silt	X	X	Stora välbrända skärvar rabbad keramik, bl.a. Bottenbit låg med buksida ned flera skärviga stenar i fyllningen, kan i stället för härd ev. utgöra kokgrop.	208
212	Lager	24	1,6	Silt		X	Förmodligen äldre matjordshorisont i tidigare topografisk svacka, småsten samt djurben i fyllningen, centralt genomschaktad, –0,75, i botten framkom en förmodad grop i östra sidan (AG214).	208
213	Lager	4,2	0,3	Sten			Stenpackning (eller fyllning) i västra kanten av schaktet, fortsätter åt V, ser ut att vara enskiktad, stenmaterial ca 0,1–0,15 m natursten med inslag av flinta.	208
214	Grop	2,2	0,65	Silt			Framkom under äldre matjordshorisont, A212, 0,75 m under dagens marknivå. Fortsätter åt Ö, tydlig nedgrävningskant.	208
215	Grop	2	0,8	Silt		X	Dubbel 0,55–0,8 m bred fortsätter åt V.	208
217	Grop	1,2	0,65	Silt	X	X	Ev. kokgrop gles förekomst av körbränd/skärvig sten.	208
218	Grop	1,6	0,7	Silt		X	Ev. Kokgrop.	208
220	Grop	1,1	1	Silt		X		230
221	Grop	0,95	0,45	Silt		X	Fortsätter åt Ö.	230
222	Stolphål	0,52	0,52	Silt		X	Sten (även vittrad) i fyllningen, stenskodd.	230
226	Härd	0,95	0,95	Silt	X	X	Rikligt med skärbränd/skärvig sten, över/i A231.	230
227	Grop	1,75	0,5	Silt		X	Småsten i fyllningen fortsätter åt Ö.	230
228	Grop	1,7	1,2	Silt			Skärs av störning Z229 i söder, fortsätter utanför schaktet åt V småstensförekomst i fyllningen.	230
229	Störning	4	1,6	Lera			Fyllning av vitgul alv av siltig lera, mkt skarpa nedgrävningskanter.	230
231	Lager	33	1,6	Silt		X	Förmodligen äldre matjordshorisont i tidigare topografisk svacka, delvis genomschaktad, upp till ca 0,15 m djup. Förutom glest inslag av träkol, även bränd lera och skärvig/skörbränd sten.	230
234	Störning						El-kabel (markerad av ledningskollen) belägen i V-kanten av den äldre banvallen.	
235	Störning						Tydlig nygrävning för nyligt nedlagd el till provisoriskt uppfört dagis N om utredningsområdet, belägen i V-kanten av den äldre banvallen (Ö om el-kabel).	

Bilaga 3. Fyndtabell

Fyndnr	Intrasisld	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Anläggning	Anmärkning
1	1000026	Keramik	Kärl	8	275	209	Rabbad yta, yngre bronsålder
2	1000027	Ben	Avfall	12	58	212	Nöt

Figurförteckning

1. Läget för undersökningen markerat på utsnitt ur GSD-Terrängkartan (skala 1:50 000), och Sverigekartan. _____	4
2. Utredningsområdet (lila markering) och närbelägna fornlämningar (enligt FMIS) på utdrag ur GSD-Fastighetskartan. Skala 1:10 000. _____	6
3. Ortofoto över området som visar utredningsområdets inslag av vägar och planteringar (källa: Lantmäteriet 2016). Skala 1:2 000. _____	11
4. Resultatplan. Schakt- och anläggningar samt föreslaget förundersökningsområde markerat. Skala 1:2 000. _____	12
5. Keramikskärvor i ytan på A209. Foto: Nathalie Hyll. _____	13

Boplatslämningar vid Västra Köpinge – den medeltida byn i norra Trelleborg

Trelleborgs kommun utreder möjligheterna att planlägga en utbyggnad av bostadsområdet Knäckeå för 55 plus-boende vid Östervång, i nordöstra utkanten av Trelleborg, Skåne. I närområdet finns flera kända fornlämningar. På uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne genomförde därför Arkeologerna, Statens historiska museer, en arkeologisk utredning, den varma försommaren år 2018.

Vid utredningen, genomförd med sökschaktning, påträffades totalt 19 arkeologiska objekt i form av gropar, lager, härdar och stolphål. En preliminär datering ger tidsperioden från yngre bronsålder–äldre järnålder, med ett inslag av yngre järnålder–högmedeltid. Lämningarna ligger endast 70 meter söder om fornlämning Trelleborg 20:1–2, läget för den medeltida byn Västra Köpinge. Tidigare arkeologiska undersökningar här, har påvisat lämningar från både medeltid, vendel- och vikingatid samt bronsålder–äldre järnålder. De nu undersökta lämningarna hör sannolikt samman med den medeltida byn.

Utredningens objekt koncentrerar sig till den större sammanhängande ytan i nordöstra delen av utredningsområdet. Ytan (ca 1,4 ha) förselås gå vidare till förundersökning – för att klargöra lämningarnas karaktär, datering och komplexitet. Om lämningarna visar sig välbevarade, bedöms dess vetenskapliga potential som stor.

Arkeologerna

Statens historiska museer